

ריבונה של תורה

כתובת המערכת: מודיעין עילית, חסילת יוסף 3/10. טל' 08-9744220 © דוא"ל לתגובות ורשימת תפוצה: rg5740@gmail.com

חברה בונה וחברה הורסת

במאמר שכותרתו 'השפעת הסביבה' בספר **'מכתב מאליהו'** (ח"א עמ' 153) האריך **הרב זסלר זצ"ל** לבאר שטעות היא לסבור שהשפעת הסביבה עושה רושם רק על ילדים וחלושי הדעת. כי באמת עושה הסביבה רושם אפילו על האדם היותר גדול.

ענין זה כבר נתבאר בדברי **הרמב"ם בהלכות דעות** (ו, א), אשר נאמרו בודאי אף לרמי מדרגה ודעת. 'דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר חביריו. לפיכך צריך האדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמד ממעשיהם. ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך, כדי שלא ילמד ממעשיהם. הוא ששלמה אומר, הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע'. וכן אם היה במדינה שמנהגיה רעים, ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה, ילך למקום שאנשיו צדיקים ונוהגים בדרך טובים'.

ומכלל דבריו למדנו, שהימצאותו של האדם בסביבה רוחנית טובה, וריחוקו מסביבה שלילית שהשפעתה רעה, אינם כדבר הרשות וכהנהגה טובה בעלמא, אלא שחובה גמורה היא להדבק בצדיקים ולהתרחק ממי שאינם כאלה, היות והסביבה משפיעה ומקרינה על כל העבודה הרוחנית של האדם, ולכך בנפשו הדבר.

'הרבה שכנים הרעים עושים'

יסוד זה גלום אף בפרשת סוטה, כי כידוע (סוטה ז) כדי לעורר את הסוטה להודות שחטאה ולא ימחק שם הקודש על המים, היה הכהן אומר לה 'בתי, הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים הרעים עושים, עשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שלא ימחה על המים'. וביאר **המהרש"א**, שכל הדברים הללו, מביאים את האדם לידי חטא. ואף קלקולה של הסוטה שסטתה מדרך בנות ישראל הצנועות, נובע מרוח הסביבה הקלוקלת שבה התגוררה, שבעטיה נטמעו בה הנהגות שאינן ראויות לבת ישראל. ומהעונש הנורא שבא עליה לבסוף, בעת אשר שתתה את המים המאררים, יש ללמוד, מה מרים השלכותיה של סביבה שלילית המורידה את האדם לעברי פי פחת.

'האובה את שכניו'

והנה כתב **המלבי"ם** (תהילים נח, ז), 'הרעים, אין רשעותם כטבע להם, כי האדם לא נברא שיהיה רשע, ותולדות האדם נוטה אל הצדק, אלא שירשיע על ידי חברים ושכנים רעים'.

ועומק הענין הוא, שהחברה והסביבה שבהם נמצא האדם, נהפכים להיות חלק ממהותו וטבעו. וזכינו לראיה נפלאה לכך מדברי חז"ל **במסכת יבמות** (סב: - סג), 'שהאובה את שכניו הוא אחד מאלו שנאמר עליהם (ישעיהו נח, ט) "אז תקרא וה' יענה, תשווע ויאמר הנני". ולכאורה היכן יש רמז בפסוק 'לאובה את שכניו'. ופירש **רש"י** (סג), שדבר זה רמז במה שנאמר שם (פס' ז) "ומבשרך לא תתעלם". ללמד, ששכניו של

האדם הם בגדר 'ומבשרך לא תתעלם'. וזאת על שום מה? אלא, שכפי שנתבאר, חברתו של האדם נהפכת להיות חלק מעצמותו וממהותו, ומעשים שבכל יום הם, שהאדם משתנה עד לבלי הכר, מחמת הסביבה שבה הוא מצוי. ולכך שכיניו של האדם הם בבחינת **'ומבשרך לא תתעלם'**, בהיותם חלק ממנו ומאישיותו.

ודבר נורא מצאנו בזה בספר **חסידיים** (סימן תתשי"א) שכתב, 'כטבע הנכרים כן טבע היהודים ברוב מקומות, כגון **אם הנכרים גדורים בעריות, כך יהיו בני היהודים הנולדים באותה העיר**'. וכתב בשו"ת **משנה הלכות** (ח"א סימן נז), שיסוד הענין הוא כדברי הרמב"ם דלעיל, שדרך ברייתו של אדם להיות נמשך אחר הסביבה שבה הוא דר, כי נהפכת היא להיות חלק מטבעו ואופיו.

'הם שהלכו לפקום שת"ח פרוכים בו, נתגדל

שם בתורה'

והביא שם, את המעשה הידוע ב' אלעזר בן ערך שהיה מגדולי תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי, שהלך למקום שנשתבח בין טוב ובמרחצאות, ונגרר אחריהם עד שנשתכח תלמודו. ו**באבות דר' נתן** (פ"ד) אמרו, 'כשיצאו תלמידיו מלפני ריב"ז, אמר ר"א בן ערך, אלך לדיומסית שהוא מקום יפה ומים יפים ונאים. וחבירי אמרו, נלך ליבנה, למקום שתלמידי חכמים מרובים בו, ואוהבים את התורה. הוא שהלך לדיומסית למקום יפה ומים יפים ונאים, נתמעט שמו בתורה. הם שהלכו ליבנה למקום שתלמידי חכמים מרובים ואוהבים את התורה, נתגדל שם בתורה'. **ללמדך שדרך האדם להימשך אחר מקומו**.

ישראל סבא לא חנה בתוך שכם כדי שלא ילמדו

בניו מפעשיהם

סוד השפעתה של הסביבה היה גלוי וידוע לאבות הקדושים, וכפי שמצינו ביעקב אבינו, שבהגיעו לארץ ישראל יחד עם בניו ומשפחתו, לא נכנס לתוככי העיר שכם, אלא 'ויחן את פני העיר' (בראשית לג, יח). ו**הרמב"ן** עמד בטעם הדבר שלא חנה יעקב בתוך שכם. ברם, **השפתי כהן** ביאר, שהנהגה זו נבעה ממניעים חינוכיים, הואיל ולא רצה ישראל סבא לשבת בתוך שכם יחד עם אנשיה, כדי שלא להתערב בהם ושלא ילמדו בניו ממעשיהם. והורנו בזה, כי בית יעקב צריך להיות מוגן ואטום מפני רוחות זרות והשפעות שליליות.

ואף בערוב ימיו כשירד מצרימה, חפץ יעקב שישבו הוא וזרעו בארץ גושן ולא בתוככי מצרים, וכפי שנתבאר בדברי **האלשיך** (בראשית מז, כח), שיעקב אבינו ידע שאם יתקרבו זרעו לעם המצרי, ילמדו ממעשיהם ויסורו מדרך ה', ולכך השתדל שישבו בתחום נפרד ונבדל בגושן. וכידוע, שהיבדלות זו היא מסוד קיומו של זרע יעקב בכל הדורות.

והרוצה לעמוד על חיוניותה של ההשגחה ושימת העין על איכות החברה של הבנים והבנות, יעיין בדבריו היקרים של המאירי (שבת נו), בענינו של ישי אבי דוד, שזכה ויצאו מבניו גדולים ומלכים. ובדברי הנביא נתגלה לנו טפח מדרך החינוך של ישי. שהנה, כשיצאו בניו עם כלל ישראל להילחם בפלישתים, שלח ישי את בנו הצעיר דוד אל אחיו שבמחנה, ואמר לו (שמו"א יז, יח) "ואת אחיך תפקוד לשלום, ואת ערובתם תקח". ופירושים רבים נאמרו בענינה של אותה 'ערובה'. ברם, המאירי פירש, 'פשט המקרא היינו, שילמדו בענינם עם מי הם מתערבים, שהאדם ניכר מתוך אותם שהוא מתחבר עמהם. כמו שאמרו חכמי המוסר, המופת על האנוש, חברתו. והוא שתרגם יונתן, וית טיבהון תילף, כלומר טיבם ושייכות שלהם אצל מי'.

ומוסר גדול יש בדבר, שאף שהיו בניו גדולים, והיו שרויים במלחמה, היתה תמיד דעתו של ישי על טיב חינוכם, שלא יתערבו ח"ו עם מי שאינו ראוי. ובעקבות חינוך נפלא זה זכה לבנים גדולים בתורה ויראה.

הגר"י אייבשיץ - 'חבר טוב פועל יותר מעשרה

רבנים

ואכן, חברה בונה וחברה הורסת. כי החברה והסביבה יכולה לשמש לאדם ככלי עצום לעליה בעבודת ה', ומאידיך יכולה היא להורידו ברוחניות ולקלקלו ביותר. וכדברי היערות דבש (ח"א דרוש ט), שבכח חבר רע להשיל מהאדם כל הנהגה טובה, ומאידיך, בכח חבר טוב, ללמד לאדם את הדרך הראויה. כי יש תוכחות שיכנסו ללב הרבה יותר, כשהן נאמרות מפי חבר.

וכתב עוד, 'אמרו חז"ל (אבות א, ה) עשה לך רב וקנה לך חבר, כי חבר טוב נצרך יותר מרב, וצריך לקנותו בכסף מלא, הואיל וחבר טוב פועל יותר מעשרה רבנים'.

ובמדרש תלפיות (ענף אברהם), מצינו לקח נורא בגנות החיבור לרשעים. וכפי שנתבאר שם, שאף שהולכים בדין אחר הרוב, ביקש אברהם שלא ימותו הצדיקים שבסדום, כדי שלא יתביישו בתחיית המתים, שבה יעמדו כל הצדיקים בלבושם, וצדיקי סדום שימותו באש וגפרית, יקומו בגוף שרוף. והקשה ה'שבט מוסר' (בהגהותיו למד"ת), שיש צדיקים רבים שנשרפו על קידוש השם, ויקומו בתחיה"מ בגוף שרוף, ואף הם יתביישו בכך. ותירץ, שאלו שנשרפו על קידוש השם, תפארת היא להם שיקומו בגוף שרוף, שיעיד על צדקותם ודבקותם בקב"ה, שמסרו נפשם על קדושת שמו. אך לצדיקי סדום יגרום הגוף השרוף לגנאי גדול, שיעיד בהם שעברו על יאל תתחבר לרשעי, ולא יצאו מסדום לעיר של צדיקים.

כח השפעת הסביבה הנלמד מהלכות דיינים

והגר"א קוטלר זצ"ל (משנת ר' אהרן עמי יב), הרחיב בביאור גודל השפעת הסביבה על האדם, ואפילו השפעתו של אדם יחידי, וכל שכן השפעת הרבים. והביא ראיה לכך מדברי חז"ל (שבועות לז), שאסור לדיין להניח לתלמיד בור לשבת לפניו בדין. וביארו הראשונים (רש"י שם. טור ח"ו"מ ט, ו) שטעם הדבר הוא, מפני החשש שמא התלמיד ישא ויתן עם הרב בדין, ויטהו מדרך האמת מחמת בורותו. ואע"פ שהרב בקי בדין, ולכאורה אין בכחו של תלמיד זוטרי להשפיע עליו עד שיבוא להטעותו, מכל מקום נאסר הדבר, מפני גודל כח ההשפעה שיש ביד אחר להשפיע על האדם. וקל וחומר להשפעתם של רבים, ולהשפעתה של סביבה שלימה, על האדם, עד אשר ילמד לנהוג ולעשות ולחשוב כסובבים אותו.

ולכך שומה לאדם לאחוז בדרכו של דוד המלך ע"ה, שאמר (תהלים קיט, טז), "חבר אני לכל אשר יראוך". וכפי שביאר בספר ראשית חכמה (שער היראה פט"ו), "יתקרב האדם לכל מי שהוא ירא ה', ויתרחק ממי שאינו ירא את ה', אפילו מלדבר עמו דרך חברה. וזהו שאמר דוד, חבר אני לכל אשר יראוך, כי בהתקרבו אל הטובים, ילמד ממעשיהם'.

בשורה טובה לקוראי העלון ולשוחרי התורה!

מעתה יועברו שיעורי ראש הכולל הרה"ג ראובן גולן שליט"א בשידור חי ע"י "קול הלשון". כמו כן ניתן לשמוע את הקלטות השיעורים בכל ימות השבוע. ניתן גם להטעין את הקלטות השיעורים בעמדות קול הלשון ברחבי הארץ, ובאתר "קול הלשון". לשמיעה חייגו 03-6171001. לשידור החי יש להקיש כוכבית, או באתר "קול הלשון". לשיעורים מוקלטים יש להקיש ברצף 1-2-48-1. רשימת השיעורים (שעון ישראל): יום המישי 12:30 שיחת מוסר וחיוזוק בענייני הפרשה וההשקפה ולקחי חיים * יום רביעי 20:00 גמרא מסכת ברכות ומוסר ופרפראות * יום המישי 20:00 שיעור באור החיים הקד' על הפרשה * שמעו ותחי נפשכם!

העלון מוקדש לע"ג

דוד בן אהרן ז"ל גהלי גדעון בן שושנת ז"ל דארף יששכר בן נתן ז"ל מלמד שמחה בת חנה ע"ה אביסדיד מזל סוזאן בת דונה ע"ה אחיו מנחם בן שלום ז"ל דהרי יהודה בן אסתר ז"ל זק שלמה בן יחיאל ז"ל יהודה זאב בן סוסא ז"ל פז אברהם בן שמחה ז"ל חממי ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג

מיכאל בן יוכבד אביגיל ז"ל חנוך שרית בת כרמלה ע"ה רזיאל משיח בן שושנה רוזה ז"ל גיא חנה בת סאלם ע"ה גיראפי אליהו בן זוהרה ז"ל אטיאס ורדה בת יוסף ע"ה גהלי ירחמיאל מנחם בן רוזה ז"ל אזולאי לילי בת זאיה ע"ה הוד ברכה בת בת שבע ע"ה אליהו ימימה בת דוד ע"ה כוכבי ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג

נעימה בת שרה ע"ה משה אברהם בן טאוס ז"ל סלמי אברהם בן לאה ליסה ז"ל פוגל הרב ישי בן סעדיה זצ"ל שרעבי יהודה בן רבקה ז"ל שמעוני רחמים בן יעקב ז"ל אמנו ג'ורגט פנינה נעמי בת לעיישה ע"ה ורדה בת גמרה ע"ה סרור נעמה בת שמעה ע"ה רידי ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג

ר' בנימין בן משה ז"ל קומה סרה שרה בת רחמה ע"ה קומה צביה בת סרה ע"ה דוד רחל בת סאלחה ע"ה מעברי נאו'ה מזל בת תאג'ה ע"ה סלמי שרה זהרה בת דוד ע"ה גדסי שרינה בת לואיזה ע"ה מזוז יצחק בן לונה ז"ל טובול יצחק בן רחל ז"ל צברי יצחק בן תמו ז"ל אביסדיד ת.נ.צ.ב.ה

קורא נכבד! עלון זה יו"ל כחלק מפעילויות מוסדות "דרכי תורה" החובות. בנוסף לכך קיימים: כוללים לאברכים מעוניינים. בימ"ד להוראה ולרבנות. כולל ערב. כולל בין הזמנים. כולל יום שישי. כולל פנסיונרים. קרן "פוחת את ידך" - סיוע למשפחות נערכות. וכן הנצחה לע"ג הנפטרים. אם ברצונך להיות שותף למפעל אדיר של תורה וחסד במשך כל ימות השנה, צור קשר עם הנהלת המוסדות, והבא ברכה אל ביתך!